

József Attila és fejtegetése - ez eldöntetlen kérdés az ő esetében is, mások
marxizmust helyesen értelmezték-e - ez eldöntetlen kérdés az ő esetében is, mások
éban is, világszerte - de vállalták és vallották, tehát "polgáriak" nem voltak s
mellesleg szólva trockijisták sem, mert ellentétben a trockijistákkal nem sokal-
ták, hanem keveselték a kommunistáknak a polgári és ~~XX~~ a szociáldemokrácia iránt
mutatott együttműködő hajlandóságát. Reményik sem volt polgári; szocialista volt;
hogy később megbotlott /amely botlását én, mellesleg szólva, minden görcsös tárgyi-
lagosságom ellenére sem vagyok képes olyan szigoruan elbírálni, mint otthon szokás,
hiszen másoknak sokkal súlyosabb dolgokat elnéztek/ az ugyanolyan kevéssé polgári
demokrata ténykedés volt, mint szocialista. Németh Andorban, ki egyik vezető mun-
katársunk s esztétikai dolgokban tanácsadónk volt, lehetett ~~X~~ polgári ~~Kalkula~~
~~XXXX~~ az az "esztétikai ~~XXXXXXXX~~" hogy Lukács-györgyösen fejezzem ki magam, s az
a kacérkodó révület, amelyet idegeiből semmi élmény és felismerés nem tudott kioperál-
ni, de politikai meggyőződése szerint ő vagy szintén marxista volt, vagy magán-anar-
chista, vagy semilyen; és semmiképen sem polgári demokrata. S voltak köztünk olyanok
is, mint Horváth Béla, Hatvany Bertalan, Bóka László, néhai Hevesi András stb., kik
már csak azért sem lehettek polgári demokraták, mert ezt tulságosan baloldali megha-
tározásnak tekintették volna, de akik mégis jöttek velünk - már ameddig jöttek,
mert némelyikük levált - a néparcvonalas remény útján, a fasizmus ellen.*A szerkesz-
tők közt ketten voltunk, Gáspár Zoltán meg én, akikre a polgári demokrácia megjelölése
valamennyire ráillett. De mi sem titkoltuk, sőt eléggé világosan és nyomatékosan ki-
fejtettük, hogy a magunk posztját a polgári vonalszakaszon az utóvéd posztjának
tekintjük az egyetemes demokrácia harcában; hogy nem a laissez-faire-t akarjuk meg-
menteni, amelyet már eltemetni is untunk, de igenis meg akarjuk védeni a polgáriasság
és liberalizmus minden hagyományát azok ellen, akik azt "jobbfelől" igyekeznek meg-
reformálni vagy kiirtani, a fasizmus irányából, az újjáélesztett, vulgarizált és mi-
litarizált hűbéruri elgondolások érdekében. Sem a liberál-demokráciát, sem a kato-
likus demokráciát nem tartottuk szégyennek olyan értelemben, ahogy a feudál-fasiz-
mus és a náci-fasizmust igenis annak tartottuk; de, legalább is a magunk személyné-
vonatkoztatva, nem vettük komolyan - s ki is fejtettük, hogy nem vesszük komolyan,
illetve, hogy csakis azt ápoljuk és szeretjük benne, ami egy felvilágosodott és
szocialista kulturában ugyanugy elférhet, mint egy hierarchikus keresztényben vagy
egy szabadverseny polgáriban. Ezekhez az értékekhez pedig s nevezetesen a libe-
ralizmus tágabb értelmezéséhez annál inkább ragaszkodtunk, mert az akkori, fasi-
zálódó magyar közéletben nem férhettek el. Nem mondhatunk le arról a dicsőség-
ről - irtam a Szép Szó első számainak egyikében, s emlékszem, hogy a szót akkor
is dőlt betűkkel szedtettem - hogy amikor Magyarországon egyfelől alkotmányos sza-
badság védelme címén tartóztatják fel a szabadságot megfojtani, akkor mi vállal-
igazságtevés ürügyén igyekeznek az egyéni szabadságot megfojtani, akkor mi vállal-
juk a személyi méltóság védelmét és a szociális javítás igyekezetét egyszerre; a
liberális bölcsélet eredményeit is, a kollektívizmus harcát is. S ha szabad magam
tovább idézmem, azt is megirtam, hogy az elkövetkező világháború - akár tetszik
a szembenálló feleknek, akár nem - igenis ideológiai háború lesz, mert nem lehet
más: a felújított törzsiség-rendiség harca lesz a népvonalban képviselt eszme-á-
ramlatokkal s hogy "a mi helyünk ebben a harcban csakis a néparcvonalon lehet".
Ezt a hitünket azután sem revidáltuk, a Szép Szónak azokban a számaiban sem,
amelyek Önhöz eljutottak; s bármennyire igyekszem is az önbírálatra, nem tudom,
hogy ma mit kellene revidálni rajta?

X A polgári: szabadon alkotóképes világlátás - Kiseb-néha? mai klam: nem vagy
a szociális: nem a szociális - az egész: Kiseb-néha? mai klam: nem vagy
vissza: a polgári: szabadon alkotóképes világlátás - Kiseb-néha? mai klam: nem vagy
vissza: a polgári: szabadon alkotóképes világlátás - Kiseb-néha? mai klam: nem vagy

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.